

Jitka Hůsková, Petra Kašná

Ošetřovatelství – ošetřovatelské postupy pro zdravotnické asistenty

Pracovní sešit II/3. díl

převazy ran – rehabilitace – aplikace tepla a chladu
– odběry biologického materiálu

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.

Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout s portálu. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umístování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takovéto sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.

Copyright © Grada Publishing, a.s.

Copyright © Grada Publishing, a.s.

Mgr. Jitka Hůsková, Mgr. Petra Kašná

OŠETŘOVATELSTVÍ – OŠETŘOVATELSKÉ POSTUPY PRO ZDRAVOTNICKÉ ASISTENTY
Pracovní sešit II/3. díl

Recenze:

Mgr. Taťána Filipová
Mgr. Pavla Horská

© Grada Publishing, a. s., 2009
Cover Photo © fotobanka allphoto, 2009

Vydala Grada Publishing, a. s.
U Průhonu 22, Praha 7
jako svou 3642. publikaci

Kresby dodaly autorky.
Odpovědný redaktor, sazba a zlom Mgr. Václav Urban
Počet stran 88
1. vydání, Praha 2009

Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a. s.
Husova ulice 1881, Havlíčkův Brod

Autorky děkují za oporu a technickou spolupráci Mgr. Ladislavu Peřestému.

Názvy produktů, firem apod. použité v této knize mohou být ochrannými známkami nebo registrovanými ochrannými známkami příslušných vlastníků, což není zvláštním způsobem vyznačeno.

Postupy a příklady v knize, rovněž tak informace o lécích, jejich formách, dávkování a aplikaci jsou sestaveny s nejlepším vědomím autorů. Z jejich praktického uplatnění ale nevyplývají pro autory ani pro nakladatelství žádné právní důsledky.

Všechna práva vyhrazena. Tato kniha ani její část nesmí být žádným způsobem reprodukovány, ukládány či rozšiřovány bez písemného souhlasu nakladatelství.

Obsah

Slovo úvodem	6
1 Asistence při převazech ran	7
1.1 Problematika rány	7
1.2 Ošetřování rány, převazový vozík	9
1.3 Asistence u převazu rány	11
1.4 Drény, drenáže	15
2 Rehabilitační ošetrovatelství	17
2.1 Úvod do rehabilitačního ošetrovatelství	17
2.2 Postupy rehabilitačního ošetrovatelství	18
2.3 Polohování nemocných	29
2.4 Prevence, diagnostika a léčba dekubitů, opruzenin	30
3 Aplikace tepla a chladu	38
3.1 Úvod k aplikaci tepla a chladu	38
3.2 Aplikace tepla	38
3.3 Aplikace chladu	40
4 Odběry biologického materiálu	43
4.1 Úvod k odběrům biologického materiálu	43
4.2 Odběry moči	48
4.3 Odběry – sputum, zvratky, stěry, výtěry	54
4.4 Odběry stolice	57
4.5 Odběry krve	59
5 Péče o nemocného se žaludeční sondou	72
6 Bolest	78
6.1 Úvod do problematiky bolesti	78
6.2 Ošetřování nemocného s bolestí	79
Seznam použité literatury	85

Slovo úvodem

Tato učebnice, která je určena pro žáky a jejich učitele středních zdravotnických škol, oboru Zdravotnický asistent, si klade za cíl podpořit interaktivní výuku v oblasti ošetrovatelských postupů v souladu s odbornými kompetencemi.

Strukturování jednotlivých kapitol této učebnice umožňuje pracovat s množstvím nových poznatků, ale i dostupných mezioborových informací. Autorský kolektiv se snažil při tvorbě publikace o podporu rozvoje žákovských schopností třídit nové informace z více perspektiv a posuzovat jejich význam pro vlastní potřeby, a tím naplnit jednu z klíčových kompetencí žáka střední školy.

Členění jednotlivých dílů umožňuje flexibilně přecházet k jednotlivým tématům podle individuálního plánu učitele, žáka nebo školy, a to i v rámci školního vzdělávacího programu. Učebnice nepředkládá pouze hotový informativní text, zahrnuje i prostor pro žáka, pro vklad jeho myšlenek a poznámek podle výkladu a pokynů učitele.

Ošetrovatelství by mělo nabídnout interaktivní uspořádaný poznávací proces základních ošetrovatelských postupů, se kterými se žák setká v reálném nemocničním prostředí, a to včetně řešení komunikativních dovedností vztahu mezi zdravotnickým personálem a nemocným člověkem.

Do odborné učebnice jsou zakomponovány prvky kritického myšlení, které jsou vázány na skutečné podněty, ke kterým má profese zdravotnického asistenta vztah. Nabízí jak ucelenou představu o postupu ošetrovatelského výkonu, tak i strategie podporující kritické myšlení vyžadující aktivitu při řešení úkolu. Učebnice navazuje na již publikované teorie ošetrovatelských postupů a předpokládá, že si je žák osvojí při praktickém vyučování ve vyšším ročníku.

Učebnice nabízí třífázový model učení:

1. **Evokace.** Co žák už o daném tématu ví a zná (s využitím mezipředmětových vztahů). Formou evokačního cvičení dává možnost žákovi volně se vyjadřovat a zaktivizovat své kognitivní procesy do další fáze, kdy se setká s novými informacemi.
Příklad: Využití interaktivních metod opakování otázek, které mají žáci zodpovědět apod.
2. **Uvědomění si významu.** Učebnice pracuje se žákem na nových informacích, udržuje jeho zájem při zahájení konkrétní dovednosti ošetrovatelského postupu.
Příklad: Využití interaktivních metod spojování terminologických pojmů, doplňování tabulek a grafů apod.
3. **Reflexe.** Učitel se žákem uvažuje v učebnici o tom, čeho ve výuce dosáhli. Sjednocují a třídí poznatky, hodnotí dopad ošetrovatelského postupu na klienta – nemocného člověka.
Příklad: Využití interaktivních metod „pětílístek“, vedení rozhovoru s klientem apod.

Neméně důležitou součástí jsou pro žáka i kladené otázky v oblasti environmentální výchovy, která souvisí s ošetrovatelskou péčí.

Podle našeho názoru chyběla na trhu takto strukturovaná učebnice, která by akceptovala žákovu kreativitu, styl jeho učení a kritické myšlení vůbec, zvláště na úrovni středního vzdělávání zdravotnických oborů. Pokud vám učebnice pomůže při studiu, pak splnila účel. Autorský kolektiv přivítá jakékoliv vaše náměty a připomínky pro vytváření dalších učebních materiálů. Prosím, použijte e-mailovou adresu jitka.huskova@szs.uhedu.cz.

Mgr. Jitka Hůsková

1 Asistence při převazech ran

1.1 Problematika rány

Odborné kompetence

Zdravotnický asistent pod odborným dohledem všeobecné sestry nebo porodní asistentky se podílí na ošetřování akutní a chronické rány.

Obecné cíle pro žáky

Žák:

- ▶ Teoreticky zdůvodní jednotlivé fáze hojení rány, možnosti její léčby a krytí.
- ▶ Popíše základní anamnestické údaje o ráně.
- ▶ Manipuluje se základními chirurgickými nástroji a pomůckami na převazovém vozíku, připraví sterilní stolek k malým chirurgickým výkonům.
- ▶ Asistuje při převazu rány, podílí se na ošetřování drénů a drenáží.
- ▶ Zajistí úklid pomůcek po převazu rány a malém chirurgickém zásahu.
- ▶ Realizuje základní ošetrovatelskou péči u klienta s ránou.

+ Opakování z ošetrovatelství a z první pomoci. Doplň do textu chybějící pojmy. Pracuj s učebnicí ošetrovatelství a první pomoci.

Proces, při kterém dochází ke zničení choroboplodných zárodků působením chemických látek, se nazývá Účinnější metodou, která zničí i choroboplodné zárodky včetně odolných forem, je Soubor opatření, která zabraňují kontaminaci sterilního prostředí používáním sterilních pomůcek, se nazývá

Pod pojmem dekontaminace rozumím:

Užíváme tři způsoby dezinfekce:

Znečištěná rána se od čisté liší:

Jak ošetřím ránu s cizím tělesem:

Úkol – Metodou pětilístku se pokus o vyjádření slova RÁNA (vytvoření pětiřádkové „básničky“ na ústřední téma).

Na první řádek napiš ústřední slovo – podstatné jméno RÁNA.

Na druhý řádek napiš 2 přídavná jména, která charakterizují slovo RÁNA.

Na třetí řádek napiš 3 slovesa, která se užívají se slovem RÁNA.

Na čtvrtý řádek napiš 4 různá slova, která slovo RÁNA dále charakterizují.

Na pátý řádek napiš podstatné jméno – synonymum ke slovu RÁNA.

Úkol – Odhadni, vyber a doplň pojmy do chybějící části textu. Použij lékařský nebo ošetřovatelský slovník.

	erytém – ragáda – krusta – exkoriace – ulcus																
Zaschnutí tkáňového moku, mazu, krve, též strup																	
Oděrka, plošný defekt epidermis																	
Hlubší kožní defekt																	
Prasklina na kůži, může být i hluboká																	
Plošné zarudnutí kůže																	

1.2 Ošetřování rány, převazový vozík

Ošetřování rány

Zdravotnický asistent se podílí na ošetřování rány pod odborným dohledem všeobecné sestry, porodní asistentky nebo lékaře. K ošetřování rány je nutné přistupovat sterilně, podpořit hojení *per primam* a zajistit ochranu rány před jejím poškozením. V ošetřovatelské praxi bráníme všemi dostupnými prostředky vzniku chronických ran – zejména dekubitů. Abychom přistupovali k ráně sterilně, soustředíme pomůcky k ošetřování rány na „čistý“ oddíl převazového vozíku (viz dále).

Úkol – Jak by měla vypadat výživa a pitný režim u klienta, abychom podpořili hojení rány *per primam*?

Úkol – Kdo byl dr. I. Semmelweiss? Použij internetové vyhledávací.

Převazový vozík

Převazový vozík je mobilní součást vybavení ošetřovací jednotky. Může se lišit podle toho, jaké rány se na ošetřovací jednotce ošetřují.

Převazový vozík má „čistý oddíl“ a oddíl, kam odkládáme použité a kontaminované pomůcky a nástroje, které jsme využili během převazování rány.

Povinností je udržovat převazový vozík v čistotě, podle hygienického režimu ošetřovací jednotky. Do povinností také patří kontrola doby použitelnosti jednotlivých pomůcek a jejich doplňování.

Základní vybavení převazového vozíku

Úkol – S vyučujícím sestav vybavení převazového vozíku. Jednotlivé pomůcky запиš do tabulky. Doplň otázky pod tabulkou.	
Nástroje na převazovém vozíku	
Dezinfekční a jiné roztoky na převazovém vozíku	
Obvazový, krycí a fixační materiál na převazovém vozíku	
Ochranné pomůcky na převazovém vozíku	
Vybavení k odložení kontaminovaných pomůcek	
Jiné	
V čem jsou uloženy nástroje na převazovém vozíku?	
Jak jsou uloženy obvazové a krycí materiály na převazovém vozíku?	
Jaký dezinfekční přípravek je možné použít k plošné dezinfekci převazového vozíku?	

Základní chirurgické nástroje

K základním chirurgickým nástrojům, které se využívají k ošetřování a k převazům ran, patří:

- ▶ pinzeta anatomická
- ▶ pinzeta chirurgická
- ▶ nůžky chirurgické
- ▶ nůžky převazové
- ▶ peán
- ▶ podávkové kleště

Dále je vhodné se seznámit s chirurgickou lžičkou, pátradlem, Kochrovými kleštěmi, jehelcem, šicí chirurgickou jehlou, spínacím špendlíkem, skalpelem, svorkami na prádlo...

Úkol – Proved' jednoduché nákresy základních chirurgických nástrojů. Urči na nákresu úchopovou a pracovní část nástroje. Který z těchto nástrojů má tzv. zámek? Nacvičuj manipulaci s těmito nástroji. Využij názorných ukázek v učebně ošetrovatelství.

pinzeta anatomická	pinzeta chirurgická
nůžky chirurgické	nůžky anatomické
peán	podávkové kleště

1.3 Asistence u převazu rány

Asistence u převazu aseptické – čisté rány

Příkladem převazu aseptické, neboli čisté rány může být operační rána, která se hojí *per primam*.

Základy asistence u převazu

- ▶ kontrola vybavení převazového vozíku
- ▶ předložení zdravotnické dokumentace pro lékaře
- ▶ seznámení klienta s výkonem
- ▶ zajištění soukromí klienta při převazu (na pokoji využít zástěnu)
- ▶ vytvoření vhodného pracovního prostředí pro převaz – dostupná manipulace v těsném okolí klienta, osvětlení
- ▶ uložení klienta do vhodné polohy podle lokalizace operační rány a pokynů lékaře nebo sestry
- ▶ vlastní ochrana při převazu – rukavice, ústenka
- ▶ obnažení operační rány
- ▶ šetrné sejmutí krytí operační rány – **krytí nestrhávat!** Je vhodné jej zvlhčit (např. fyziologickým roztokem), zejména při užití tradičních mulových materiálů.
- ▶ asistence podle pokynů lékaře
 - sterilní instrumentace pinzeta anatomická + tampón
 - aplikace dezinfekce
 - příprava nového krytí
 - sterilní přiložení nového krytí
- ▶ fixace nového krytí
- ▶ péče o klienta a jeho uložení v lůžku po převazu
- ▶ záznam o provedení převazu do sesterské části dokumentace
- ▶ úklid pomůcek podle hygienického režimu

Obr. 1 – Převaz čisté, aseptické rány

Úkol – Seznamte se s asistencí u převazu operační rány s vytažením stehů.

Asistence u převazu septické rány

Příkladem převazu septické, neboli nečisté rány je dekubitus. U těchto převazů předpokládáme vyšší pravděpodobnost infekce rány.

Základy asistence u převazu

- ▶ kontrola vybavení převazového vozíku
- ▶ předložení zdravotnické dokumentace pro lékaře
- ▶ seznámení klienta s výkonem
- ▶ zajištění soukromí klienta při převazu (na pokoji použít zástěnu)
- ▶ vytvoření vhodného pracovního prostředí pro převaz – dostupná manipulace v těsném okolí klienta, osvětlení
- ▶ uložení klienta do vhodné polohy podle lokalizace rány
- ▶ vlastní ochrana při převazu – rukavice, ústenka...
- ▶ obnažení rány
- ▶ šetrné sejmutí krytí rány – **krytí nestrhávat!** Je vhodné jej zvlhčit (např. fyziologickým roztokem), zejména při užití tradičních mulových materiálů.
- ▶ asistence podle lékaře u toalety a dalšího ošetření rány (toaleta rány viz níže):
 - sterilní instrumentace nástrojů podle pokynů
 - předpoklad uskutečnění stěru z rány k mikrobiologickému vyšetření (viz dále)
 - příprava nového krytí
 - sterilní přiložení nového krytí
- ▶ péče o klienta a jeho uložení po převazu
- ▶ záznam o provedení převazu do sesterské části dokumentace
- ▶ označení odebraného vzorku – stěru z rány a transport do laboratoře (pokud se provádí stěr, výtěr z rány)
- ▶ úklid pomůcek podle hygienického režimu

+ Opakování z matematiky. Proved'naředení dezinfekčního roztoku.																			
1% Incidur / 3 litry vody																			
0,5% Chloramin / 100 ml sterilní vody																			
1‰ Chloramin / 500 ml sterilní vody																			

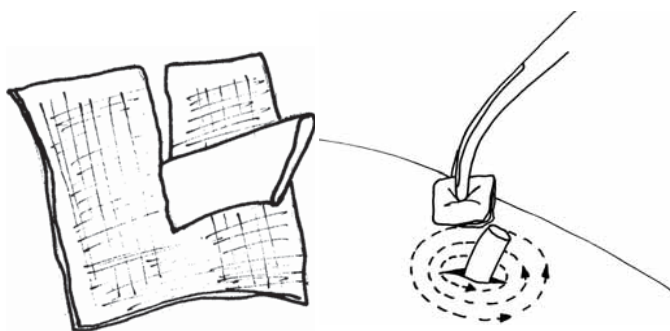
1.4 Drény, drenáže

Drén je předmět, který umožní odvedení výměšku z rány (citace z lékařského slovníku).

Drenáž je zajištění trvalého odtoku sekretů z rány škodlivých pro organismus pomocí drénu (citace z lékařského slovníku).

Chirurgický drén se zavádí za účelem odtoku tekutiny (hnisu) z rány a na podporu hojení tkáně pod povrchem rány. Drén (gumový, Redonův) může být fixovaný chirurgickým stehem přímo ke kůži nebo v bezprostředním okolí rány. Po odstranění drénu zůstává v místě jeho zavedení „ranka“, která se ve většině případů během 1–2 dní sama zacelí.

Drény se liší délkou, šířkou a materiálem, ze kterého jsou vyrobeny.

Obr. 2 – Ošetrování drénu

Druhy drénů a drenáží

- ▶ mulový drén
- ▶ rukavicový drén
- ▶ gumový drén
- ▶ Redonův drén – podtlaková drenáž
- ▶ spádová drenáž
- ▶ jiné typy drenáží

Redonův drén – podtlaková drenáž

Jedná se o uzavřený systém drenáže. V kalibrované nádobce, která je součástí uzavřeného systému, je stálý odsávací podtlak. Používá se typ drenáže na jedno použití. Sběrná nádobka umožňuje měření množství odsáté tekutiny z rány, a tím i její fyzikální posouzení.

Péče o drén, drenáž

Hlavní zásady pro péči

- ▶ kontrola prosakování – množství odváděné tekutiny (zápis do bilance tekutin)
- ▶ dostatečná sací vrstva, je-li drén sveden do obvazu
- ▶ asistence u převazu rány s drénem podle pokynů lékaře
- ▶ sterilní vypořádání drénu (viz obr. 2)

